

WIE IS DAT MENS

Journalist Charlotte van Drimmelen kan drie uur met je kletsen over het leven om je de volgende dag straal voorbij te lopen. Dat krijg je als je geen gezichten herkent.

“HUH? IK SNAP HET NIET, WIE IS DIT?” MIJN MAN ZUCHT. “DIT IS DE HOOFDROLSPEELSTER DIE IN DEZE SCÈNE HAAR HAREN

in een paardenstaart heeft.” Een film kijken met mij is, hoe zal ik het zeggen, mwah. Mijn man offert zich nog weleens op, maar die is het gewend dat hij rare vragen kan verwachten. Zodra Leonardo DiCaprio iets anders aanheeft dan zijn *Titanic*-kloffie, ben ik de kluts kwijt.

Een paar jaar geleden deed ik voor *Het Parool* verslag van de societyfeestjes in de rubriek ‘Schuim’. Bij filmpremières stond ik met mijn fotocamera langs de rode loper en zo werden de roddelbladfotografen mijn beste maten: “Charlotte, opletten nu! Daar heb je Carice van Houten en ze draagt vandaag een blauwe jurk!” Elke dag naar zo’n borrel lijkt lastig voor iemand met een blinde vlek voor gezichten, maar het tegendeel is waar. De

Carices van deze wereld herken ik heus wel en de vagere BN’ers zag ik dusdanig vaak, dat ik me prima redde. Bovendien waren hulptroepen altijd paraat en van die grote vraagtekens in mijn hoofd hoeven mijn gesprekpartners tijdens een kort borrelpraatje niets te merken.

In het echte leven herken ik ook geen mensen. Ik vind mezelf regelmatig terug in situaties waarin ik ‘gezellig bijpraat’ met mensen van wie ik geen idee heb waarvan ik ze ken. Net nog, bij de bakker. Een vrouw van een jaar of dertig begroette me enthousiast: “Ha! Jij ook hier!” Alles even doorgenomen: vluchtelingenproblematiek, vakantieplannen en de luizenellende op de crèche van haar zontje. Het toneelspel gaat me uitstekend af en het was bovendien geen straf haar te spreken; leuk mens. Toch lopen zulke ontmoetingen ook weleens minder florissant af. Laatst ging ik naar een verjaardag waar ik niemand kende. Dacht ik. Ik kwam een volle kamer binnen en begon mensen te groeten. Ik wilde me net voorstellen aan een jonge vrouw toen die haar wang hartelijk tegen de mijne drukte. Drie dikke kussen. “Hoe is het?” “Ja goed, met jou?” Ik had werkelijk geen idee wie dit was. Ik maakte me rap uit de voeten om de rest van de feestgangers goeiedag te zeggen. Toen ze mij even later bij zich riep, schoof

TEKST **CHARLOTTE VAN DRIMMELEN**

HET KAN GELUKKIG ALTIJD ERGER. ZOALS DE TWEE ZUSSEN DIE ZICH OP EEN FEESTJE AAN ELKAAR VOORSTELDEN

ik dan ook onwillig met mijn stuk taart naast haar op de bank: “Hoe gaat het met Frits?” Oké, ze kende dus mijn hond. Hopende op meer aanwijzingen antwoordde ik: “Hij wordt een dagje ouder maar is nog topfit.” Kinderen verkleed als indianen renden gillend om de tafel. Ons gesprek viel ongemakkelijk stil. “Heb jij kinderen?” probeerde ik onze conversatie nieuw leven in te blazen. Ze keek me verbaasd aan: “Ja, je hebt afgelopen zondag met ze gevoetbald in het park. Weet je dat niet meer? Frits beet hun bal nog lek.” Au, ik zat naast de nieuwe vriendin van mijn neef die ik al drie keer had ontmoet.

Als kind was het al foute boel. Ik was vijf jaar en mijn vader kon zich rustig in mijn bijzijn verkleeden als Sinterklaas zonder dat ik van mijn geloof stapte. Als tiener begon ik last te krijgen van mijn onkunde gezichten te onthouden. Het voelde ongemakkelijk. Liep ik met mijn moeder in de stad, en zag ik haar zwaaien naar twee mensen die ons tegemoetliepen, fluisterde ik: “Mam, zeg even snel, ken ik ze?” Nu was mijn moeder slecht in namen – “Ja joh, dat zijn dinge en dinge” – maar haar gebrekkige antwoord was voldoende om te beseffen dat ik slechts hoefde te veinzen dat ik wist wie ik voor me had. Komt een kind nog weg met een herkenningssflater op z'n tijd, als volwassene wordt het oprecht pijnlijk jezelf voor te stellen aan mensen die je al jaren kent. “Nou jij bent ook een mooie; we kennen elkaar hoor!” Het zijn opmerkingen die door merg en been gaan. Uitvluchten als “Och sorry, ik heb mijn lenzen niet in, maar nu zie ik wie je bent”, worden waardeloos op het moment dat de terecht beledigde persoon terugslaat met een “O ja? Wie ben ik dan?” Met het schaamrood op mijn wangen

moet ik bekennen dat ik geen flauw benul heb. Door het stof gaan, dat is het enige wat je kunt doen. Want dat het nogal aso overkomt, beseft ik maar al te goed.

Het feit wil dat ik mensen een aantal keer gezien moet hebben – liefst in meerdere outfits en in verschillende contexten – om hun gezicht te kunnen koppelen aan een naam. Het heeft niets te maken met hoe ik een gezicht, of de persoon erachter, waardeer. Ik kan iemand nog zo leuk, grappig of interessant vinden; de dag daarop loop ik hem straal voorbij. Gezichten zijn voor mij inwisselbaar. Ik stuf geregeld enthousiast op mensen af om na een afwijzende reactie te constateren dat die persoon niet degene was die ik dacht dat hij was. Het lastige vind ik dat elk gezicht dezelfde elementen bevat en dat bijna iedereen twee armen en twee benen heeft; mensen lijken te veel op elkaar. Op de een of andere manier heb ik altijd de neiging die overeenkomsten aan te stippen. Zie ik mensen op televisie, in een tijdschrift of op een billboard, dan kan ik mijn verbazing maar moeilijk onderdrukken. Die lijken meestal op iemand die ik ken: “Naja, dat is toch net Caroline?” Negen van de tien keer vindt de ander van niet.

Een vriendin van mij is een ster in het onthouden van gezichten. Ze hoeft iemand tien jaar niet te zien om direct te weten wie het is. Dat de persoon in kwestie er een paar rimpels en kilo's bij heeft gekregen, doet niet ter zake. Waarom kan zij dat? En wat is er aan de hand met mensen zoals ik? Ik ontmoet Edward de Haan, professor neuropsychologie aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 1983 doet hij onderzoek naar prosopagnosie, ook wel gezichtenblindheid genoemd. Het herkennen van gezichten lijkt voor de meesten van ons iets vanzelfsprekends, maar De Haan weet te vertellen dat het onderdeel is van een zeer complexe hersenfunctie. Om te ervaren hoe het is om prosopagnosie te hebben, kun je foto's van bekenden ondersteboven bekijken. Omdat de herkenningpunten zich dan op andere locaties bevinden, kan het geheugen de link naar een identiteit niet direct leggen. Het menselijk brein heeft in principe geen limiet voor de hoeveelheid gezichten die het kan onthouden. Maar er blijken genoeg mensen te zijn die net als ik de plank geregeld misslaan. “Zoals de meeste handicaps manifesteert ook prosopagnosie zich in gradaties. Als we niet te streng zijn, en dus ook de subtiele vormen meerekenen, heeft zo'n drie procent er last van.” Mensen met deze aandoening kunnen wel degelijk een neus, een mond, ogen en een kapsel zien,

maar zij zijn niet in staat van die losse onderdelen een betekenisvol geheel te maken. “Om die reden is het lastig voor het geheugen een identiteit op te slaan”, aldus de hoogleraar. Het treedt op wanneer de fusiforme gyrus – een gebied achter in de hersenen – beschadigd of vanaf de geboorte onderontwikkeld is. Ontstaat prosopagnosie na een ongeluk met hersenletsel, dan valt er in sommige gevallen met heel veel trainen nog iets te winnen, maar over het algemeen is het moeilijk te behandelen. Er is nog niet bewezen of het erfelijk is, maar De Haan weet wel dat gezichtenblindheid familiair bepaald kan zijn. Hij maakte bijvoorbeeld eens mee dat twee zussen zich aan elkaar voorstelden toen ze op hetzelfde feest waren zonder dat van elkaar te weten.

Er zijn meer mensen die hun eigen familieleden moeilijk kunnen plaatsen. Neem Oliver Sacks, de Britse neuroloog die in 2015 overleed. Als hij in de spiegel keek, dacht hij vaak: hé, wie is die man en wat moet-ie van me? Er zijn ook mensen die objecten niet herkennen. In zijn wereldberoemde boek *De man die zijn vrouw voor een boed bield* (1985) schrijft Sacks over een man die zijn vrouw aanzag voor een hoed en haar op zijn hoofd probeerde te zetten. Mensen met prosopagnosie beschuldigden zichzelf soms ten onrechte van onoplettendheid, onverschilligheid en domheid. Ten onrechte, zei Sacks, want het heeft niets te maken met gebrek aan aandacht, een avallig geheugen of IQ. Dankzij mijn Rain Man-achtige trekjes kan ik na het blunderen de boel vaak redelijk lijmen. Net op het moment dat ik wil verdwijnen in een gat in de vloer – “Je weet het niet meer hè? Ik ben Pieter. We zaten vorig weekend naast elkaar op het huwelijk van Danielle en Diederik.” – raap ik mezelf bijeen, want bij het horen van zijn naam komt alles weer boven: “Natuurlijk! Pieter! Pieter, de meubelmaker uit Hoenderloo! We hadden het gezellig hè? Hoe is het met jouw nichtje Bernadette die ruzie had met haar baas Gerard? Is ze al bevallen? Inderdaad een jongetje, zoals ze al dacht? En heb jij al een besluit genomen of je je hond laat helpen of niet? En zijn jij en je man Pablo nog altijd tevreden met die blauwe bank die jullie geruild hebben voor diezelfde, maar dan met een iets bredere rib?” Mijn opluchting dat ik het weer weet mondt dan uit in een bepaald soort bewijsdrang: laten zien dat ik hem de moeite waard vond om te luisteren naar zijn verhalen. Ik wil demonstreren dat ik wel degelijk heb opgelet. Bij mensen met een ernstige vorm van prosopagnosie doet zelfs het verklappen van de naam bij een gezicht geen lampje branden. Het verlossende “Ah ja, nu zie ik het”, blijft bij

hen uit. Daarmee troost ik mezelf weleens: het kan altijd nog veel erger. Inmiddels probeer ik tijdens een gesprek bepaalde kenmerken bewust op te slaan. Ik let op de vorm van een mond, de kleur van de ogen en de stand van de neus. Daar probeer ik samen met het stemgeluid en iemands houding een geheel van te maken. Maar multitasken blijft moeilijk, en het liefst focus ik me op het gesprek. Ik blijf oefenen, maar als ik professor De Haan moet geloven, hoeft ik me geen illusies te maken: er is weinig aan te doen. Om die reden heb ik besloten zo veel mogelijk mensen te groeten. Op straat, op feestjes, in de supermarkt, in de tram. Soms krijg ik verbaasde blikken, of geen antwoord, maar alles is beter dan voor hautain aangezien te worden. En op de momenten dat er iemand naar me toe komt en me drie zoenen geeft, smak ik vrolijk mee. Smalltalk helpt me daarna vaak aardig op weg. En lukt het me niet om na wat koetjes en kalfjes de nodige hints te verzamelen, dan heb ik tot aan een volgende ontmoeting de tijd om mijn hersens te kraken over welke naam bij dat gezicht hoort. Dan is het alleen maar hopen dat ik tegen die tijd nog weet dat dat hetzelfde gezicht is als die ene keer dat ik niet wist wie het was. ●

WIE IS DIE MAN EN WAT MOET-IE VAN ME? DACHT NEUROLOOG OLIVER SACKS MET GROTE REGELMAAT ALS HIJ IN DE SPIEGEL KEEK